

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆՏԱՌՆԵՐԸ ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ
 Հայաստանի մեջ ներկայիս անտառագուրկ զգալի տարածությունները հին անցելի ծածկուած եղած են անտառներով: Ասիկա կը վկայեն հին պատմիչները: Հայոց թագաւորներու հովանաւորութեամբ եւ նախաձեռնութեամբ արքունական կալուած Այրարատ նահանգին մէջ տնկուած են արուեստական անտառներ: Մովսէս Խորենացին կը յիշատակէ Արմաւիր մայրաքաղաքին մօտ հայ ազգապետ Արամանեակի տնկած Սօսեաց անտառի մասին Բ.Ա. առաջին հազարամեակի կիսուն: Երուանդ Դ. արքան Բ.Ա. 3-րդ դարու վերջը Շիրակի մէջ տնկած է «Շննոց» անտառը: Խոսրով Բ. թագաւորի օրով (332-338) տնկած են Խոսրովակերտ եւ Տաճար մայրիկի անտառները, որոնք շրջափակուած են պարիսպներով եւ բնակեցուած կենդանիներով եւ թռչուններով: Հայաստանի անտառներու զգալի մասը միջին դարերուն ոչնչացուած է օտար երկիրներու արշաւանքներու ժամանակ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆՏԱՌՆԵՐՈՒՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Անտառներուն գլխաւոր տեսակները կը բաժնուին ծառատեսակներուն ու թուփերուն համաձայն, որոնք ըստ կենսապահպանական առանձնայատկութիւններուն եւ տնտեսական նշանակութեան, Հայաստանի մէջ կը բաժնուին հետեւեալ խումբերուն.

- երկրորդական կամ ստորադաս
- արժեքաւոր թուփեր
- վայրի պտղատուներ
- գլխաւոր կամ անտառը կազմող ծառեր

Գլխաւոր կամ անտառը կազմող ծառերը (մայրի), երկար դիմացող ամենախոշոր ծառերն են, որոնք առաջին դիրքը կը գրաւեն եւ մեծ տարածք կ'ունենան: Երկրորդական կամ ստորադաս տեսակները (արեւելեան նշդարի, լորենի, հաւամրգի, ցարասի, հացենի եւ այլն) ստուերասեր ու խոնաւասեր են, կը զբաղեցնեն երկրորդ դիրքը: Լուսասեր եւ չորութիւնը դիմակայող տեսակները, ինչպէս՝ նշենի, խնկենի եւ այլն կը կազմեն «լուսաւոր» անտառները: Հազուադէպ տեսակները կը զբաղեցնեն սահմանափակ տարածք: Անոնք կը բաժնուին հետեւեալ խումբերուն.

- տերեւաթափ տեսակներ
- ասեղնատերեւաւոր կարմրածառ
- մշտադալար տերեւաւոր

ԹԻՒՄ ՊԱՏՐԱՍՏԵՅՈՒՄ՝ ՄԱՐՄՈՒՄ ԿՈՍՏԱՆԻՆՍՊՈՒԼԻՍԻՆ, ՍԿԱՐԱՍՈՐՈՒՅՈՒՄ՝ ՈՒՅՅՈՒ ԲԵՐՈՇԵՆՆ

ՀՐԱՏ ՄՈՆՈՐԱԿԸ

Հրատ մոլորակը իր մեծությամբ երկրեն ետք Արեգակնային դրույթան չորրորդ մոլորակն է: Իր տրամագիծն է 6,794 քմ.: Արեւէն 228 միլիոն քմ. հեռավորութեան վրայ կը գտնուի, 687 օր կը տեւէ անոր շուրջ դառնալու համար: Ինքն իր շուրջ կը դառնայ 24 ժամէն եւ 37 վայրկեանէն: Իր մակերեսը ժայռոտ եւ անապատային է: Հրատը շրջապատուած է բնածխային կազի բարակ մթնոլորտով մը: Ունի սառած ջուրեր, ծովեր, մարած հսկայ հրաբուխներ, խորունկ ձորեր եւ երկու լուսիններ՝ «Ֆոպոս» եւ «Ելմոս»:

Հրատը կոչուած է «Կարմիր Մոլորակ»՝ ընդարձակ գօտիներ ծածկող իր կարմրորակ մետաղեայ փոշիին պատճառով: Գետնին ջերմաստիճանն է միջին հաշուով -23 աստիճան C:

ՄԹՆՈՒՈՐՏԸ ԵՒ ԿԼԻՄԱՆ

Հրատի կլիման երկրի կլիմային նման՝ ունի եղանակային բնոյթ: Տարուան ցուրտ ժամանակին, Հրատի բեւեռներէն դուրս եղեամ կը կազմուի եւ նոյնիսկ ձիւն կրնայ տեղալ: Մոլորակին վրայ ջերմաստիճանը կը տատանի ձմրան -153 բեւեռին վրայ, մինչեւ արեւի քան +20 աստիճան C հասարակածի վրայ կեսօրին: Միջին ջերմաստիճանը կը կազմէ -50 աստիճան C: Հրատի մթնոլորտը, որ հիմնականօրէն կազմուած է ածխաթթու կազէ, չափազանց ցած է:

Հրատի վրայ կան ցամքած գետերու հուներու ապացոյցներ:

Հրատի հողը նոյնանման չէ տարբեր վայրերու մէջ:

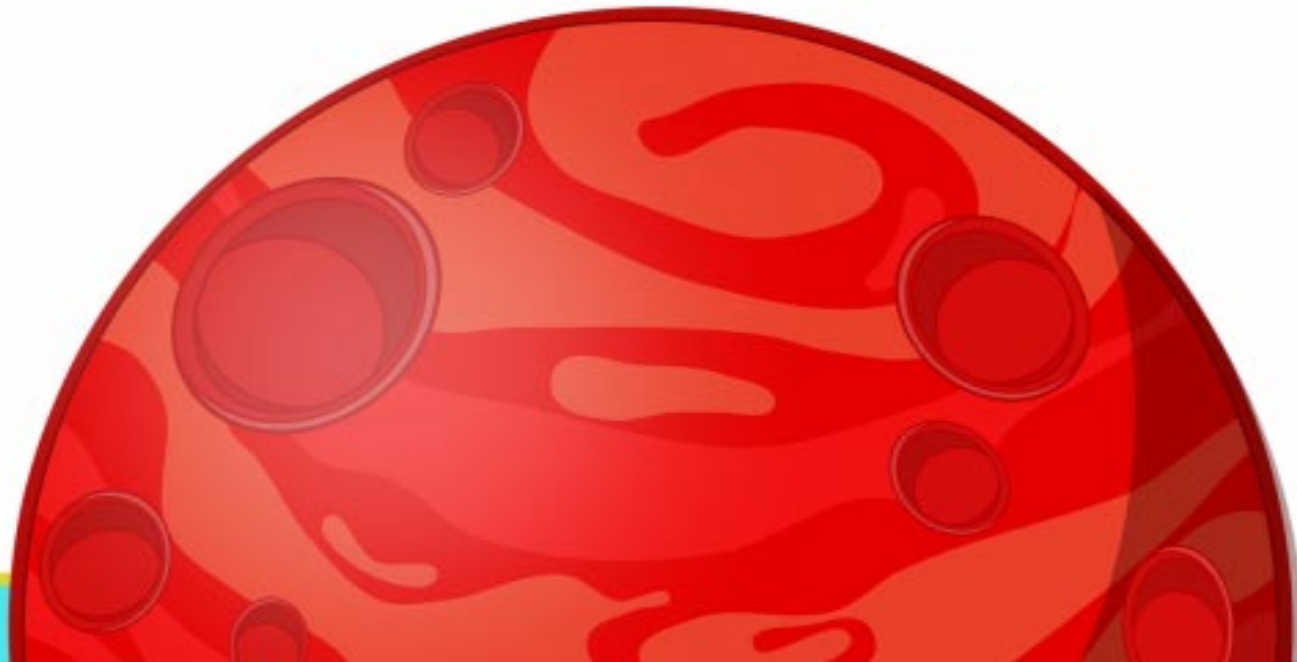
Ի՞նչն է այն բանը, որ առանց սրտի կը տրոփէ:

ճմաճոյրոք : դոմլոտտուկ

Այս շնիկը կորսնցուցած է իր ոսկորը: Կրնա՞ս անոր ցոյց տալ ճիշդ ճամբան:

Free-Coloring-Page.com

ՓՈՔՐԻԿ ՈՉՆԻՆ ԵՒ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԸ

Կար ու չկար, փոքրիկ ոզնի մը կար: Այս ոզնին կ'ապրեր հսկայ ու գեղեցիկ ծառերով լեցուն անտառի մը մէջ: Ան շատ կը սիրեր իր ընկերներուն հետ խաղալ, որոնք զանազան տեսակի կենդանիներ էին: Սակայն ընկերները կը խուսափէին իրմէ՝ փշոտ եւ սուր կռնակին պատճառով, որովհետեւ անոնք կը վիրաւորուէին այդ փուշերէն... Երբեմն, խաղի ժամուն, ան նապաստակին գնդակը կը ծակեր, ուրիշ անգամ, երբ միասին կը պտտէին կրիային ձեռքը կը ցաւցներ:

Օր մըն ալ, փոքրիկ ոզնին որոշեց իր տունը մտնել ու ալ չելլել, որովհետեւ ան շատ կը սիրեր իր ընկերները եւ չէր ուզեր որեւէ վնաս հասցնել անոնց:

Անցաւ երկու օր եւ ոզնին իր տունը պահուրտած մնաց: Երբ ընկերները իմացան բացակայութեան պատճառը, որոշեցին բան մը նուիրել անոր՝ փշոտ մարմինին հարցը լուծելու համար:

Փոքրիկ ոզնիին ընկերները հասան իր տունը: Երբ դուռը թակեցին, ոզնին բացաւ եւ գիրենք կարօտալի ու արցունքոտ աչքերով դիմաւորեց:

Անոնք ժպտալով խնդրեցին իրմէ, որ իրենց բերած նուրի տուփիկը բանար: Ուստի՝ ոզնին զայն բացաւ, եւ անոր մէջ միայն խցանի փոքր կտորներ գտաւ, ան զարմացաւ ու չհասկցաւ թէ ի՞նչ են անոնք:

Յանկարծ ընկերները սկսան այդ խցանի կտորները մէկիկ-մէկիկ դնել անոր կռնակի փուշերուն վրայ: Ու երբ ոզնիին կռնակը ամբողջովին ծածկուեցաւ, բոլորը սիրով փաթեցին գիրար եւ միասնաբար մէկնեցան դէպի անտառ իրենց սովորական խաղերը անվախօրէն խաղալու:

Այս պատմութենէն կը հասկնանք, թէ իսկական ընկերութիւնը կը յաղթահարէ ամեն դժուարութիւն:

ԵԿԷՔ ՄԻԱՍԻՆ ԾԱՆՕԹԱՆԱՆՔ ՅԵՏԵԻԵԱԼ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՆՐԱԴԻՏԱԿ

Մանրադիտակ մը կը բաղկանայ ոսպնեակներու համակարգէ եւ մանր առարկայ մը լուսաւորելու համար ծառայող լոյսի աղբիւրէ մը: Առաջին ոսպնեակին (դիտապակի) տուած պատկերը մինչեւ 2000 անգամ կը մեծցուի երկրորդ ոսպնեակին կողմէ (ա կ ն ա պ ա կ ի): Ելեկտրական մանրադիտակի մը մէջ, ելեկտրոններու խուրճ մը կը փոխարինէ լոյսը: Ելեկտրական մանրադիտակ մը մինչեւ 200,000 անգամ կրնայ մեծցնել որեւէ առարկայ:

ԽՈՇՈՐԱՑՈՅՑ

Խոշորացոյցը կորնթարդ ոսպնեակ մըն է, որ կը մեծցնէ դիտուած առարկաները: Կորնթարդ ապակիին կեդրոնը աւելի հաստ է, քան եզերքը: Ան լուսաւոր ճառագայթները կը կեդրոնացնէ եւ առարկան աւելի խոշոր ցոյց կու տայ:

ՇՈՂԱՆԿԱՐ

Շողանկարը ռէօստկէնեան ճառագայթներու միջոցաւ առնուած նկար մըն է: Այդ ճառագայթները դիրաւ կ'անցնին մարմնին փափուկ մասերուն մէջէն, սակայն կը խափանուին հաստատուն մասերուն կողմէ՝ (ոսկոր, ակռայ, եղունգ)՝ շուքեր ձգելով շողանկարին վրայ:

ԿՐԾԱԴԷՏ (Stethoscope)

Կրծադէտը գործիք մըն է, որ կարելի կը դարձնէ սիրտի զարկերն ու շնչառութիւնը ունկնդրել: Մարմնին թրթռացումները կ'ընդունի, զանոնք կը վերածէ ձայնի եւ բժիշկին ականջին կը հասցնէ երկու ճկուն խողովակներու միջոցաւ:

ՇՈՂԱՊԱՏԿԵՐԱԳԻՐ (Scanner)

Շողապատկերագիրը մասնաւոր շողանկար մըն է, որուն մէջ նկարը հատուածներու բաժնուած կ'երեւայ: Զամակարգիչը եռակողմանի ծաւալով կը վերահաստատէ նկարները:

ԿՊՈՍՊՆԵԱԿ ԵՒ ԱԿՆՈՑ

Կպոսպնեակները եւ ակնոցը տեսողութեան թերիները սրբագրող միջոցներ են, որոնք նկարը ճիշդ աչքին ցանցենիին վրայ կազմել կու տան: Այլապէս, կարճատեսներու մօտ նկարը պիտի կազմուէր ցանցենիին առջեւ, իսկ հեռատեսներու մօտ՝ ցանցենիին ետեւ:

